

NVE v/ Erlend Støle
Postboks 5091, Majorstua
0301 Oslo

Bergen, 7.04.2017

Uttale Gjerstadvossen kraftverk (NVE saksnummer 201106148)

Vi viser til brev 17. februar 2017 fra Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE) om høring av søknad gjeldende Gjerstadvossen kraftverk, Osterøy kommune (NVE saksnummer 201106148-14).

Verneplanen for vassdrag

Loneelvi (vassdragsnr. 060.4Z) inngår i Verneplanen for vassdrag. Nye tiltak i vernede vassdrag kan kun tillates dersom de ikke er i strid med verneverdiene. Prosjektet må vurderes etter vannressursloven § 25 og reglene om prosjekt i vernede vassdrag kap. 5 i vannressursloven. NVE oppsummerer vernegrunnlaget i Loneelvi med følgende beskrivelse: «Beliggenhet. Vassdraget er viktig del av en lavereliggende øy der landskapet er styrt av geologisk strukturer. Stort naturmangfold knyttet til elveløpsform, vannfugler og laks. Store verdier knyttet til kulturminner og kulturlandskap. Friluftsliv er viktig bruk».¹

I dette prosjektet er det søkt om et inntak på kote 239. Det er ikke planlagt magasinering ved inntakspunktet. En nedgravd rørgate på 730 meter frå kote 239 ned til kote 61. Rørkonstruksjonen har en diameter på 600 mm. Kraftverket er planlagt med en installert effekt på 0,99 MW. når det gjelder tillatt installasjon i vernede vassdrag. Prosjektet vil føre til redusert vannføring på om lag 820 meter av Loneelvi/ Gjerståfossen. Minstevannføring er foreslått til 52 l/s.

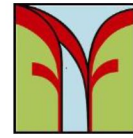
Olje- og energidepartementet foreslo i 2004 at mikro- og minikraftverk kunne tillates i vernede vassdrag, så sant prosjektet oppfyller særskilte vilkår: «En konsesjonsbehandling av mikro- og minikraftverk vil gi et bedre grunnlag for å vurdere miljøvirkningene av inngrepet og om verneverdiene blir påvirket, fordi tiltaket da blir underlagt en mer omfattende behandling enn ved en vurdering av om konsesjonsplikt foreligger».² For å få konsesjon etter vannressurslovens § 25 må vurderingen derfor suppleres med rettsbestemmelsene for vernede vassdrag i kap. 5 i vannressursloven, og en viktig del av denne vurderingen vil være fagrapportene som ligger til grunn for vernet. Et flertall i energi- og miljøkomiteen presiserte følgende om utbygging av mikro- og minikraftverk i vernede vassdrag: «Dette flertallet understreker at en forutsetning for å gi konsesjon er at verneverdiene uansett ikke svekkes».³ Vannressursloven § 35 nr. 5 er det rettslige hjemmel for denne forutsetningen, «kan bare tillates hvis hensynet til verneverdiene i vassdraget ikke taler imot».

¹ Se: <https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/verneplan-for-vassdrag/hordaland/060-1-loneelvi/>

² Se, s. 21:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c4ff6620056d4b8a9b071d10601ebd72/no/pdfs/stp200320040075000dddpdfs.pdf>

³ Se, Innst. S. nr. 116 (2004-2005). <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2004-2005/inns-200405-116/2/#a1.4>

Vi viser til arbeidet med supplering av Verneplan for vassdrag i 2004. I St. prp. nr 75 «Supplering av Verneplan for vassdrag», s. 52, trekkes fosseelementene i vassdraget fram som særskilte verneverdier: «Flere fosser framstår som viktige kulturlandskapselementer». ⁴ I den faglige vurderingen ble Gjerståfossen særskilt nevnt: «Gjerståfossen er et viktig kulturlandskapselement». ⁵ Vannføringen vil bli dramatisk endret og dette illustreres godt i søknaden når man har tatt utgangspunktet i 5 persentilen for sommer på i overkant av 60 l/s – før utbygging vil nederste parti sett fra riksvegen ha en slik vannføring 29 dager – etter en eventuell utbygging vil dette være status i 62% av dagene i et normalår. Dette er en vesentlig forringelse av viktige verneverdier og dermed strider tiltaket mot forutsetningene som er angitt for kraftverk i vernede vassdrag.

Friluftsliv

Osterøy kommune er i gang med kartlegging av friluftslivområder etter metodikk M98-2013, og vil fortsette dette arbeidet ut 2017. Det er gjennomført ei regional friluftslivkartlegging for Hordaland fylke, jf. «Område for friluftsliv: Kartlegging og verdsetting av regionalt viktige område i Hordaland. Prosjektrapport 2008» (Fylkesmannen i Hordaland/ Hordaland fylkeskommune). ⁶

Friluftslivet utgjør en viktig verneverdi i Loneelvi. I St. prp. nr. 75 «Supplering av Verneplan for vassdrag», s. 52, blir det påpekt: «Tradisjonelt friluftsliv, bl.a. knyttet til vannrelaterte aktiviteter er stor. Sportsfiske etter laks er viktig. Det er opparbeidet flere friluftsområder». I regional kartlegging og verdsetting er det identifisert to regionale friluftslivområder som grenser til området med Gjerståfossen. Sør for Gjerståfossen ligg friluftslivområdet «Orretuva» og nord for Gjerståfossen ligg regionalt friluftslivområdet «Stangfjellet», begge områda er verdisatt til «Viktig» (Sjå kart 2).

I heftet «Lokaliteter i norsk geoturisme nr. 5: Sørvestlandet Rogaland/ Hordaland. Severdige lokaliteter verdt å vite mer om – en studieplanlegger» av Kjell Nordseth, Institutt for geofag, Universitetet i Oslo (2016), så vert det skrive: «LONELVI (57,7 km²) i Osterøy er vernet mot kraftutbygging og er en god smålakselv. Det har vært drevet forskning på laksen i mer enn 40 år. Borgovatn (34m) er klassisk lokalitet for overvintrende sangsvaner og annet fugleliv. Revheimfossen fra Eltervannet er et markant innslag langs elva og Gjerståfossen viser viktig kulturtrekk med mye fornminner og biologisk mangfold. Berggrunnen er del av Bergensbuene». ⁷

I retningslinjene fra Olje- og energidepartementet gjeldende små vannkraftverk er fosser som kulturlandskapselement vektlagt. I forslag til verdivurdering av «Landskap» i kategorien «Stor verdi» inngår «Landskapselementer som er viktige for opplevelse av verdifulle kulturminner og kulturmiljø. Naturmangfoldloven § 3 bokstav i) definerer landskapet som en del av naturmangfoldet: «biologisk mangfold, landskapsmessig mangfold og geologisk mangfold, som ikke i det alt vesentlige er et resultat av menneskers påvirkning». I departementets retningslinjer vises det også til den Europeiske Landskapskonvensjonen (2004): «Konvensjonen har som mål å ivareta kvalitetene i landskapet og styrke den lokale forvaltningen av landskapsverdiene. Konvensjonen legger særlig vekt på landskapet der folk bor og arbeider og der barn vokser opp». ⁸ Gjerståfossen er et godt synlig landskapselement fra Gjerstadvegen (**bilde 1**), og fremstår som et viktig fosseelement i et helhetlig vassdragsvern

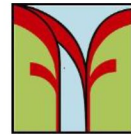
⁴Se: <https://www.regjeringen.no/contentassets/c4ff6620056d4b8a9b071d10601ebd72/no/pdfs/stp200320040075000dddpdfs.pdf>

⁵ Se: http://publikasjoner.nve.no/dokument/2002/dokument2002_12.pdf

⁶ Se: http://www.hordaland.no/globalassets/for-hfk/plan-og-planarbeid/regionale-plantema/regionale-friluftsomrade-i-hordaland_prosjektrapport2008-web.pdf

⁷ Se: <http://folk.uio.no/nordseth/Geoturisme/Soervestlandet.pdf>

⁸ Se: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/oed/pdf_filer/retningslinjer-for-sma-vannkraftverk-komplett.pdf

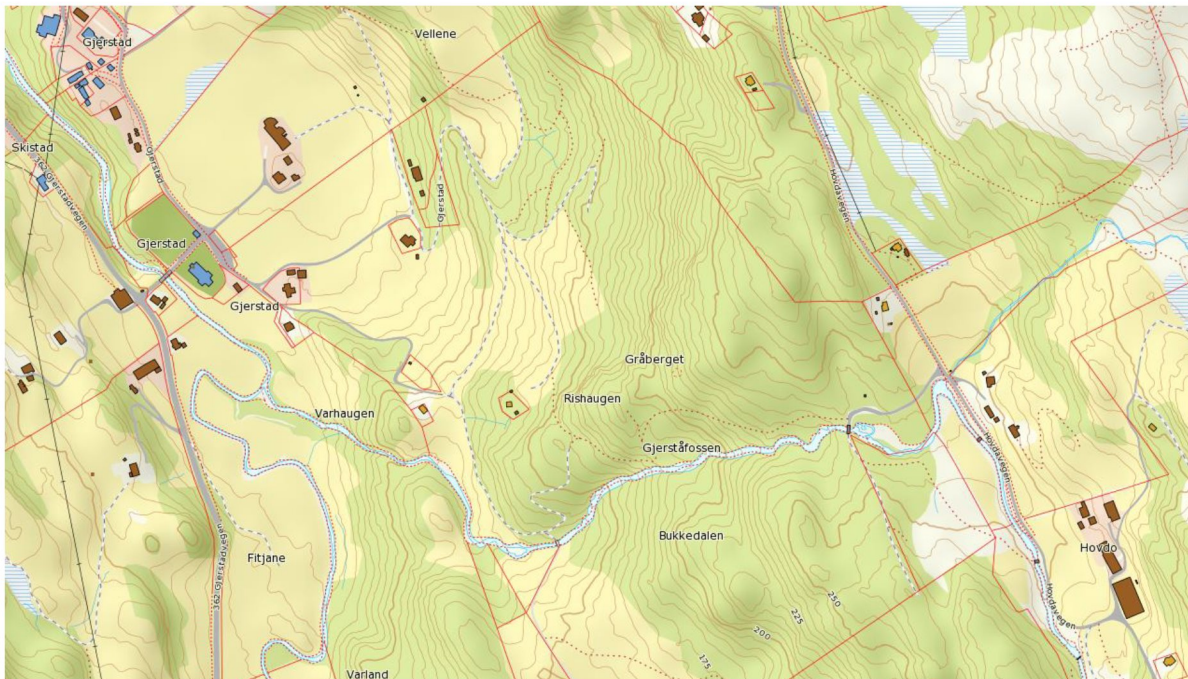
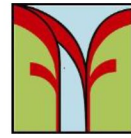

(Loneelvi, vassdragsnummer 060.4Z). I tillegg er Gjerståfossen et viktig opplevelseselement når man går fra Gjerstad kirke og følger den gamle kjerrevegen mot Hovdo.

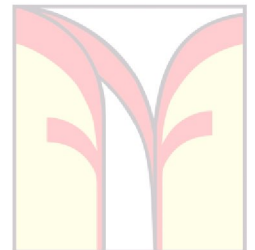

Bilde 1 Utsikt fra Gjerstadvegen mot Gjerståfossen og Loneelvi.

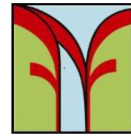
I det oppdaterte tur- og aktivitetskartet for Osterøy (2014) foreligger det en turbeskrivelse for Gjerstad – Revheimsstølen og videre til Innsetberget. Gjerstad blir lokalt og regionalt benyttet som utgangspunkt for turer. Det er parkeringsplass ved Gjerstad kyrkje, og en kan følge en gammel kjerreveg som følger langsmed Gjerståfossen og opp mot bilvegen (Hovdavegen, sjå **kart 1** og **bilde 2 og 3**). Bilvegen kan man følge videre til parkeringsplass ved Hovdo, og så kan man gå videre langs Hovdaelva, til Vatnaleitet og videre til Revheimsstølen, og eventuelt videre til Innsetberget.

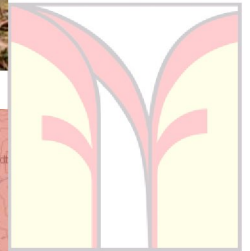
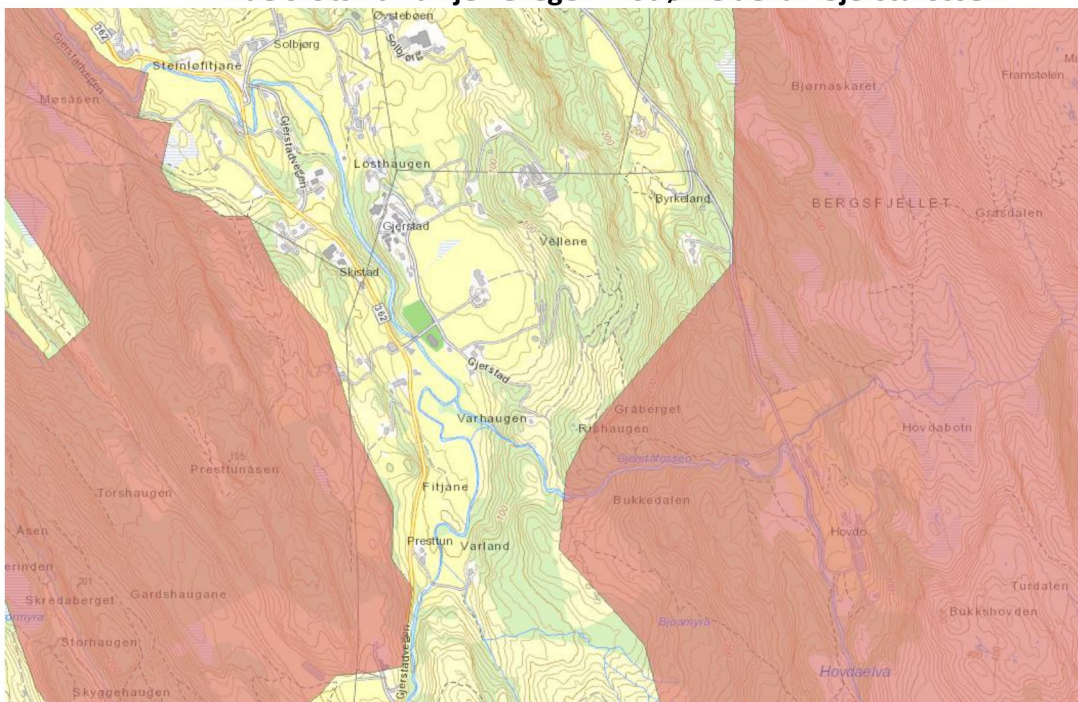
Kart 1 Kart over vegen langsmed Gjerståfossen (kilde: Ut.no).

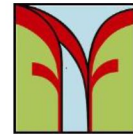

Bilde 2: Skilting v/parkeringsplass ved Gjerstad Kirke til Revheimstølen

Bilde 3 Utsikt fra kjerrevegen mot øvre del av Gjerståfossen.

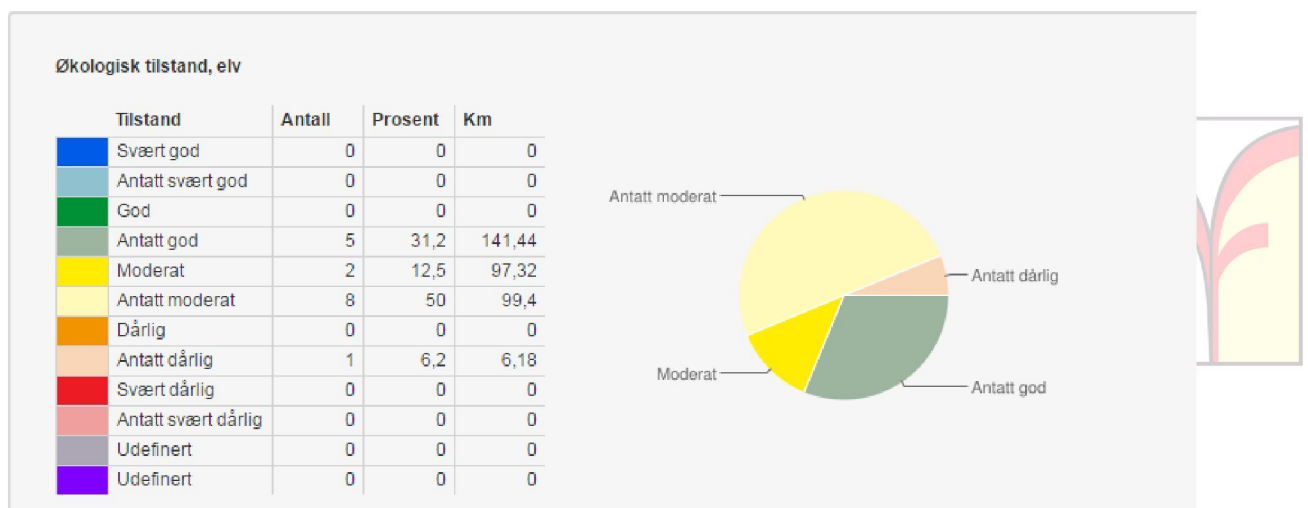

Kart 2 Regionale friluftslivområder som grenser mot Gjerståfossen. Parkeringsplassen ved Gjerstad kyrkje blir benyttet som utgangspunkt for turer til Reveheimsstølen. Kilde: Naturbase.no / Miljødirektoratet.

Vannforskriften

I vann-nett.no inngår Gjerståfossen i vannforekomst Loneelva (060-4-R) – Økologisk tilstand er satt til moderat med høy pålitelighetsgrad. Miljømål er GØT innen 2027. Det er kjent avrenningsproblematikk i vassdraget og status for Escherichia coli og koliforme bakterier er henholdsvis moderat og dårlig. Påvirkningsfaktorer utover avrenning og avløp er påvirkning fra akvakultur. Osterøy (område ID 1253) har ingen elver med økologisk tilstand god per tid. Osterøy sør har lite påvirkning av vannkraft og gitt utfordringer med påvirkninger fra andre sektorer synes det klart at ut fra en helhetlig og sektorovergripende forvaltning at man ikke kan godta vannkrafttekniske inngrep – og dermed innføre en ytterligere påvirkning på områdets vannmiljø. Vi kan ikke se at de kumulative vilkårene i unntaksregelen i vannforskriftens §12 kan oppfylles for dette tiltaket.

Tilstand

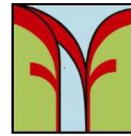

Figur 1: Vann-nett område informasjon – avgrenset til elv (Osterøy)

Naturmangfold

Loneelvi er et anadromt vassdrag opp til Presttun. Laks er en viktig verneverdi i vassdraget og sportsfiske er spesifikt nevnt blant flere former for tradisjonelt friluftsliv som er viktig. Fylkesmannen har i sin innsigelse til prosjektet beskrevet planlagt reintroduksjon av elvemusling (VU) i området like nedstrøms utløpet til planlagt kraftverk. Generelt er det godt kjent at vannkraftutbygginger kan føre til betydelige forstyrrelser på muslingsbestander ved å påvirke variabler som vannhastighet, flom, vanddekt areal og substratkvalitet.⁹ I Gjerståfossen er spesielt økt sedimentering og tilslamming i byggefasen og risiko for gassovermetning i driftsfasen relevant både for fisk og elvemusling. Elvemuslingens mobilitet er begrenset og spredning i vassdraget skjer når

⁹ Artsdatabanken - <http://artsdatabanken.no/Rodliste2015/rodliste2015/Norge/121308>

muslingen er i larvestadiet og festet til gjellene på vertsfisk (laks eller ørret). Fylkesmannens planlagte reintroduksjon av muslinger er avhengig av kontinuerlig, tilstrekkelig vannkvalitet lokalt for å ikke påvirke reintroduksjonen.

Det er vanskelig å forutsi hvilke og hvor store effekter et småkraftverk i Gjerståfossen vil ha på anadrom fisk og elvemusling, men i tråd med føre-var prinsippet nedfelt i naturmangfoldloven kan ikke tiltak som har en uavklart virkning på truede arter godtas. Norge har også et spesielt ansvar for elvemusling internasjonalt, hvor Norge er vurdert til å huse anslagsvis 50% av den europeiske bestanden.¹⁰ Både laks og elvemusling inngår som viktige elementer i verneverdiene for naturmangfold i vassdraget. Vi ber derfor NVE om å legge vekt på at i et vernet vassdrag skal man ha særskilte forutsetninger for å lykkes med reintroduksjon av elvemuslinger og forbedring av habitatkvalitet for anadrom fisk.

Ved befarung 6. april – 2017 ble det observert 2 fossekall fra inntakspunktet (broen). Gjerståfossen har som navnet tilsier, tilnærmet kontinuerlig foss/stryk langs hele strekningen som planlegges fraføres. I dette tilfelle vurderes konsekvensene for biologisk mangfold som middels negative, hvor reduserte hekkemuligheter for fossekall og vintererle samt mulig konflikt med anadrom strekning trekkes frem. Det er ellers verdt å merke seg at søker har valgt å ikke søke om avbøtende tiltak som foreslås i biologiske mangfoldrapporten som inkluderer flytting av kraftstasjon nærmere fossen og økt minstevannføring. Omsøkt minstevannføring er satt lik alminnelig lavvannsføring – I NVE sin oppsummering i «Vannkraft og miljø» under avbøtende tiltak leser vi – «*Som minstevannføringspålegg kan alminnelig lavvannsføring virke som et lite hensiktsmessig krav, da det ikke refererer til verken gitt behov eller til vassdragets naturlige lavvannsregime. En sesonginndelt varighetskurve kan være et bedre alternativ.*»¹¹

Verdivurderingen i BM rapporten setter verdien for akvatisk miljø til middels – og oppgir NVE 3:2009 som grunnlag, i tabellen i vedlegg 1 leser vi at «spesielt vassdragsvern» gir stor verdi. Vi ønsker å trekke frem at metode ved å trekke sammen flere verdiaspekt og deretter gi en gjennomsnittsverdi er problematisk og som regel gir nettopp en lite informativ gjennomsnittsverdi. I vannforskriften, basert på føre-var prinsippet, er det laveste verdi som angir tilstand for vannforekomster. I en verdivurdering bør tema med høyest verdi angi verdi i en samlet vurdering. Konsekvens balanseres som før opp mot omfang og slik ville man fått synliggjort verdier bedre.

På bakgrunn av tiltakets direkte påvirkning på Gjerståfossen som landskapselement, uavklarte og negative effekter på anadrom strekning og reintroduksjon av elvemusling, samt Gjerståfossens opplevelsesverdi for friluftslivbrukere mener vi at skader og ulemper for allmenne interesser er større enn fordelene av det omsøkte tiltaket, og at omsøkt prosjektet dermed ikke tilfredsstillers §25 i vannressursloven. Vi viser også til at omsøkt prosjekt ikke tilfredsstillers vilkårene i vannressurslovens §35 nr.5.

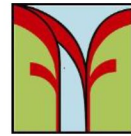
På vegne av organisasjonene

Ørjan Sælensminde
FNF koordinator Hordaland

Nicolas Rodriguez
Naturvernansvarlig Bergen og Hordaland Turlag

¹⁰ Artsdatabanken - <http://artsdatabanken.no/Rodliste2015/rodliste2015/Norge/121308>

¹¹ Jon Arne Eie 2013 – «Vannkraft og miljø – Resultater fra FoU-programmet Miljøbasert vannføring», side 55

forum for
natur og
friluftsliv

Bergen og Hordaland Turlag

Naturvernforbundet
Hordaland

NORGES Jeger- og FISKERFORBUND

Elektronisk kopi til

Osterøy kommune
Hordaland Fylkeskommune
Fylkesmannen i Hordaland

FNF Hordaland er et samarbeidsforum for natur- og friluftsansjoner i Hordaland, som arbeider for å ta vare på natur- og friluftsansjone i fylket. Per i dag er det 10 organisasjoner tilsluttet FNF Hordaland: Bergen og Hordaland Turlag (DNT), Naturvernforbundet Hordaland, Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland, Bergen og Omland Friluftsråd, Norsk Ornitologisk Forening Bergen lokallag, Hordaland fylkeskystlag, Norsk Botanisk Forening Vestlandsavdelingen, Syklistenes Landsforening Bergen og omegn, Voss Utferdslag (DNT) og Voss Kajakklubb. Sammen representerer organisasjonene rundt 39.000 medlemmer i fylket.

Forum for natur og friluftsliv Hordaland

Tverrgt. 4-6, 5017 Bergen
55 33 58 19 / 40 49 70 74

[✉ hordaland@fnf-nett.no](mailto:hordaland@fnf-nett.no)
www.fnf-nett.no/hordaland